

קובץ

הערות וביאורים

בלקו"ש, בנגלה ובחסידות

חגה"ס

גליון ג (שה)

יוצא לאור ע"י

תלמידי בית המדרש דמוסד חינוך אהלי תורה

417 טראַי עוועניו • ברוקלין, ניו יארק

שנת חמשת אלפים שבע מאות ארבעים ושש לבריאה

תוכן הענינים

לקוטי שיחות

דעת הרמב"ם ד"שער לוי אחד" הוא בג' עממין ג
שיטת הרמב"ם דהמצות שמנאן אינן בטלות ד
בשר קודש שנטמא טעון שריפה משום תקלה ו

רמב"ם

אם חלה ה"איש עתי" מי צריך למנות האיש השני שישלח -
את השעיר לעזאזל ו

חסידינו

מזבח הזהב - בחי' אהבה ח

שיחות

"כתרגומו" - האם הכוונה לתרגום אונקלוס ט
בפרש"י נצבים "אם יהי' נדחך" וגו' ט
ציונים בענין מעלת פורים לגבי יוהכ"פ (גליון) יב
הגדל דדור ההפלגה שראשו בשמים יג

שונות

"ובכתה גו' ירח ימים" - חודש אלול יג
ד"ה להבין הקושיא הידוע יד
בהפסוק טוב טעם גו' האמנתי שאומרים לפני תקיעות טו
הפתגם הבא לטהר דקאי על הזולת טו
שרש נפש אוה"ע .. קליפת בוגה .. גקה"ט טו
ג' מקורות הרמב"ם (גליון) טו
רבה .. רבא .. חל מ' שנין טז
פיענוח הר"ת "המ"ש" טז
ז' מצות דרבנן בסמ"ג טז
ספייחים טז
הכנסת כ"ק אדהצ"צ לחדר יז
ס"ר נש"י יז
שמע - הבנה יז
מס' עבודה זרה של העין יעקב יח
תפלה בעת צרה כמ"ש ברמב"ם יח
שני מיני צדיקים יח
אימתי נולד הרב"ש יט

ל ק ו ט י ש י ח ו ת

א. כמכתב קודש מימי אלול ה'תשמ"ה כתב וזלה"ק: להסמ"ג
 "שער לוי" ה"ה בא"י (הובא ברדב"ז לרמב"ם סוף הל'
 שמו"י), ולהרמב"ם שלא הביא הנ"ל וס"ל דהמצות שמנאן אינן
 בטלות - נ"ל שיהי' בארץ קיני קניזי וקדמוני (דלא כפשטות
 ל' הרדב"ז דאין מחלוקת). עכלה"ק.

ויש להעיר בזה במ"ש בלקו"ש חכ"ג ע' 211 שהביא שם
 הרמב"ם (הל' שמיטה ויובל פי"ג ה"י) "יראה לי שאין הדברים
 אמורים אלא בארץ שנכרתה עלי' ברית לאברהם ליצחק וליעקב
 וירשוה בניהם ונתחלקה להם, אבל שאר כל הארצות שכובש מלך
 ממלכי ישראל הרי הכהנים והלויים באותן הארצות ובביזתן ככל
 ישראל" ודקדק בזה דלמה צריך הרמב"ם להאריך בלשונו ולכתוב
 "בארץ שנכרתה עלי' ברית לאברהם כו' וירשוה לבניהם
 ונתחלקה להם" ולמה לא אמר כקיצור "בארץ שניתנה לאברהם"?
 וכתב שם בהערה 58 וז"ל: לכאורה י"ל שבא לשלול קני קניזי
 וקדמוני שאף שניתנו בכריתת ברית לאברהם (לך טו, יט
 ובפרש"י שם, רמב"ם הל' רוצח פ"ח ה"ד ועוד) לא ירשוה
 בניהם ולא נתחלקה להם. ולפי"ז הוא דלא כבספרי קרח (יח,
 כד) שופטים (יח, ב) הובאו בפירש"י (שופטים שם), ספרי
 זוטא ויל"ש קרח שם. ראה מרגנתיא טבא לסהמ"צ להרמב"ם
 שורש י"ב בסופו. וראה פרשת דרכים דרוש ו', אבל ממ"ש
 הרמב"ם רפי"ג מהל' שמיטה ויובל (וראה הל' רוצח שם) משמע
 לכאורה דגם בקני קניזי וקדמוני לא יטלו. ראה מנ"ח מצוה
 ת"ח ותקד. ועוד. עכ"ל.

והנה במ"ש דמריש פי"ג משמע דגם בקיני קניזי וקדמוני
 לא יטלו, לכאורה הכוונה כי מהרמב"ם מבואר דהשש ערי מקלט
 ניתנה להם מכיון שאין להם חלק בארץ, ומכיון שכתב דלע"ל
 מוסיפים עוד ג' ערי מקלט בערי קיני קניזי וקדמוני והם
 של הלויים, משמע דלע"ל לא יטלו נחלה גם שם, דאם יטלו שם
 נחלה ככל ישראל, למה נותנים להם שם ערי מקלט.

אבל במכתב הנ"ל דסב"ל דלדעת הרמב"ם באמת ינחלו בארץ
 קיני קניזי וקדמוני, אפשר לומר כמ"ש במנ"ח מצוה ת"ח,
 דלדעת הרמב"ם אפשר דמ"מ מצוה על ישראל ליתן להם ערים
 מחלקם כמו תרומות ומעשרות דמצוה על ישראל ליתן להם
 אעפ"י שיש להם חלק לדעת הרמב"ם, אף דתרומות ומעשרות הם
 ג"כ עבור חלקם בארץ, והראב"ד שם באמת השיג ע"ז וסב"ל
 דאם נוטלים חלק בארץ לא יתנו להם תרומות ומעשרות, אבל
 הרמב"ם לא סב"ל כן, וא"כ גם לגבי ערי מקלט יש לומר כן
 עיי"ש, ועי' גם מה שכתב במצוה תק"כ דלדעת הסמ"ג שיטלו

חלק בארץ גופא א"כ איך יהיו ערי מקלט בכלל, (דהרי בעינן עיירות שישראל נותנים להלווים במקום נחלתם, ועי' לקו"ש חיי שרה תשמ"ה) ולע"ל ינחלו ככל ישראל בכל ארץ ישראל, ומוכרח לומר דעכ"פ אלו תשע עיירות הכתובים בהדיא בודאי יתנו ללווים משום ערי מקלט עיי"ש, וא"כ גם לדעת הרמב"ם אפשר לומר כן בהנוגע להשלש ערים דקיני קניזי וקדמוני.

ב) והנה המנ"ח גופא כמצוה ת"ת סב"ל דלדעת הרמב"ם לא יטלו גם בארץ קיני קניזי וקדמוני וכדעת הספרי בפ' קרח עיי"ש, ולכן הקשה איך פסק כהספרי נגד הש"ס שלנו בב"ב קכב, א. ועי' בס' שירי מנחה שם שתירץ דהלא בלאה"כ קשה דאי נימא דהלויים לא יטלו חלק בארץ לימות המשיח למה כתיב "שער לוי אחד", כיון דהשערים נקראו על שמות החלקים שנטלו חלקם בעיר, לכן נראה דהרמב"ם סב"ל דאין בכלל פלוגתא בין הספרי והגמ' שלנו, דהגמ' שלנו איירי בשאר ארצות שיכבשו יותר מן הארצות שנתן הקב"ה לאברהם, ובזה נוטלים חלק ככל ישראל, כמ"ש הרמב"ם, וזהו מ"ש "שער לוי אחד", אבל הספרי איירי רק מא"ל וקני קניזי וקדמוני שניתנה לאברהם, ובזה כוונ"ע לא ינחלו נחלה, עיי"ש. ועי' גם בס' מנחת יחיד (על המנ"ח ע' קכ"ח) ובחי' הגר"ח על הש"ס ע' רי"א.

דיוצא מזה דסב"ל דלדעת הרמב"ם מ"ש "שער לוי אחד" קאי על שאר ארצות הנכבשות שיחול עליהם שם ארץ ישראל לע"ל, אבל לא בי' עממין שנכרתו וצריכת לאע"ה, אבל בהמכתב הנ"ל לא סב"ל כן, כי מכיון שהרמב"ם כתב בהדיא שאינם נוטלים חלק בארץ ש"ירשוה כניהם ונתחלקה להם" מוכח דקיני קניזי וקדמוני שלא ירשו וחלקו, אינן בכללים בהלאו דלא יחי' לכהנים והלויים חלק כו', וא"כ ודאי מסתבר לומר דמ"ש "שער לוי אחד" קאי עליהו.

ג. והנה בהמכתב הוזכר דהרמב"ם סב"ל דהמצות שמנא אינן בטלות, ולכן צ"ל שיהי' בערי קיני קניזי וקדמוני כנ"ל, ומשמע דהסמ"ג לא סב"ל מזה,

ולכאורה אכתי תקשי להסמ"ג כקושיית המנ"ח שם, דכיון שהוא לאו בתורה דשבט לוי לא יטלו, איך יתעקר המצוה בימי מלך המשיח, והלא אלה המצות כו' שאין הנביא רשאי לחדש דבר, והאיך יחדש יחזקאל דין זה עפ"י נבואה? ועי' ג"כ בס' ארץ חמדה (הל' ארץ ישראל) ע' נ"ה שהוסיף להקשות ממ"ש הרמב"ם (הל' יסוה"ת פ"ט ה"א) דבר ברור ומפורש בתורה שהיא מצוה עומדת לעולם ולעולמי עולמים, אין לה שינוי ולא גרעון ולא תוספת כו' ועי' גם בקובץ שיעורים

כ"ב אות ש"ע שהקשה דאיך ישתנה דין התורה? (מובא כ"ז בהערות וביאורים גליון רמה סי' ג') וקושיות אלו תיקשי גם להסמ"ג?

ואפשר לומר בזה דהנה בס' ארץ חמדה שם מבאר בארוכה דלע"ל תוחדר לנו נחלת אברהם אבינו במילואה היינו נחלת עשרה עממין, ובגלל זה יהי' מן הדין לבטל חלוקה ראשונה מכל וכל, ויהי' חלוקה חדשה, והלאו דלא יתנו וגו' חל רק על החלוקה הראשונה "שירשוה בניהם ונתחלקה להם" היינו רק על ז' עממין דזוהי הארץ שירשוה בכיבוש יהושע, אבל לא נאמר הלאו על הזמן כשתקוים ההבטחה במילואה ויקבלו נחלת י' עממין, ואז תתחלק הארץ מחדש, עיי"ש בארוכה.

נמצא לפי"ז דאין זה שום שינוי בהלאו, כי הלאו קאי מעיקרא רק על החלוקה הראשונה, במילא לא קשה על הסמ"ג כנ"ל, וכל הראי' היא לדעת הרמב"ם, כי מכיון שכתב דהמצות שמנאן אינן בטלות, א"כ אפילו אי נימא כהנ"ל סו"ס כיון דהלאו לא קאי על לע"ל (מצד איזה טעם שיהי') איך אפשר למנותו במנין המצות, ולכן מוכח מזה דכנוגע להז' אומות בודאי סב"ל דזהו גם לע"ל, ולא ינחלו שם, ורק בקינני וקניזי וקדמוני דהלאו לא קאי עלייהו. כיון דלא ירשו וחלקו, בזה שפיר תתקיים מ"ש "שער לוי אחד".

אלא דאכתי יש להעיר במ"ש הגרי"פ בח"ב ע' רנ"ד (בד"ה איברא) דנראה דגם הסמ"ג סב"ל כדעת הרמב"ם שלא למנות מצות שאין נוהגין לדורות, ולכן לא מנה הלאוין האמורים בעמון ומואב ואדום, וע"כ היינו מטעם שאין נוהגין לימות המשיח עיי"ש, ומהמכתב משמע דהסמ"ג לא סב"ל מזה, ויל"ע.

ד. ועי' בחידושי הר"ן ב"ב שם שחולק וסב"ל דלע"ל לא יטלו הלווים חלק בארץ כלל, ומ"ש "שער לוי אחד" כתב וז"ל: זה אינו ענין לנחלתן בארץ ישראל אלא לומר שיהיו בירושלים י"ב שערים כנגד י"ב שבטים כו' ושבת לוי נמי אעפ"י שלא נטל חלק בארץ נמנה הוא במנין השבטים וראוי הוא שיהא לו זכרון בירושלים עכ"ל, וראה בהערות וביאורים שם בארוכה.

נמצא לפי הנ"ל לדעת הסמ"ג ינחלו בא"י גופא, ולדעת הרמב"ם בקינני וקניזי וקדמוני, וכדעת הר"ן לא ינחלו כלל, ושער לוי אחד לא איירי אודות נחלה (ויש עוד שיטה באחרונים דינחלו רק בשאר ארצות הנכבשות ולא בל' עממין כנ"ל). ויש לבאר בזה עפ"י הנ"ל (וראה גם בס' שערי טהר ח"א סי' כ"א) דהסמ"ג סב"ל דלע"ל שיתוספו עוד ג' עממין תתבטל חלוקה הראשונה לגמרי דלע"ל תהי' א"י אחרת בחלות שם אחר ממה שהיתה מקודם, ועל חלוקה זו לא קאי בכלל הלאו דלא יהי'

לכהנים כו' וזהו גם שיטת הרשב"ם בב"ב שם, אבל הרמב"ם סב"ל דהג' עממין יהיו רק בתור הוספה, אבל חלוקה הראשונה קיימת, ולכן סב"ל דינחלו רק בג' עממין, ובדעת הר"ן אפ"ל דסב"ל דאין שום נפק"מ ולעולם קאי הלאו דלא יהי' לכהנים כו' גם לע"ל, ולכן סב"ל דשער לוי אחד לא איירי בכלל אודות נחלה כנ"ל. ועי' בברית משה על הסמ"ג.

* * *

ה. בהמדובר בהשיחה לצבאות ה' (ח' תשרי) דבשר קודש שנטמא טעון שריפה משום תקלה, לכאורה ב"נקברין" מצינו דמצות קבורתם אינו אלא מדרבנן כדי שלא יבואו בהם לידי תקלה (שו"ת פנ"י או"ח סי' י"ב, מקור חיים פתיחה לס' תל"א, כרתי ופלתי סי' פ"ז) והרמב"ם אף בזה כתב בפיהמ"ש סוף תמורה "והקבלה בידינו לקבור אותם", ועי' בשבת כה, א, דרש"י כתב דתרומה טמאה טעון שריפה "דדמיא לקודש ועוד משום תקלה" ובתוס' שם בד"ה כך הקשו דאי משום תקלה לאו דוקא שריפה אלא ה"ה שאר ביעור, והקשו על רש"י דכסוף תמורה קתני תרומה טמאה בהדי הנשרפין משמע דאי אפשר באופן אחר, ולכן כתבו דטעון שריפה משום דדמיא לקודש, או דאיקרי קודש עיי"ש, ועי' גם בביצה כז, ב, משמע דעכ"פ בקודשיאין החיוב שריפה משום תקלה, ועי' בגליוני הש"ס בשבת שם דיש נפק"מ דאם הוא משום תקלה אין טעון ברכה, אבל אם השריפה מצוה עצמותית טעונה ברכה ככל המצוות עיי"ש.

ועי' בחינוך מצוה קמ"ג שכתב הטעם דכעי שריפה: "לפי שהטבע כל בשר להפסל כשהי' ולבוא לידי חסרון וע"כ להגדלת דבר הקרבן כמש"ל נצטוונו כשרפו מיד ולבערו מן העולם לכל יקוץ אדם בו ובריוחו ותכלית הכליון הגמור הוא ע"י האש יותר מן הפרוד וזרייה לרוח או לכ"ד אחר" עיי"ש עוד.

ועי' בס' אור הישר בסוף תמורה שביאר, דלרש"י אה"נ דנשרפין הוא משום תקלה, ובאמת אפשר גם באופן אחר, ורק לא יקברו דבזה אכתי שייך תקלה דילמא אתי איניש ואשכח להו ואכיל להו עיי"ש בארוכה, נמצא מזה דלדעת רש"י באמת הטעם דרשיפה הוא משום תקלה.

הרב אברהם יצחק כרוך גערליצקי

- ר"מ בישיבה -

ר מ ב " ס

ב. ברמב"ם הל' עבודת יוהכ"פ (פ"ה ה"כ): "חלה המשלח הרי זה משלחו ביד אחר", ומקורו בגמ' יומא (סו, ב) חלה משלחו

ישלחנו ביד אחר.

נסתפק בספר שפת אמת עמ"ס יומא שם: אם יכול המשלח לעשות שליח אחר או שצריך לבוא חזרה עם השעיר וכה"ג ישלח אותו ביד אחר, דהא בגט איצטריך קרא לרבות דהשליח עושה שליח וכאן ליכא ריבוי.

ולכאורה זה מפורש כאן ברמב"ם, כי הרמב"ם דייק "הרי זה משלחו ביד אחר" שהכוונה שהשליח משלחו ביד אחר, וכבהלכה הסמוכה (הכ"א) "נטמא המשלח הרי זה נכנס למקדש" שהכוונה בודאי שהשליח נכנס למקדש.

ויל"ל שדברי הרמב"ם הם פשוט לשון הגמ' "חלה משלחו ישלחנו ביד אחר" ומפרש הרמב"ם ש"ישלחנו" מוסב על השליח שהוא דוקא ישלחנו ביד אחר.

אמנם צ"ב דמשמע מדברי הרמב"ם דהשליח דוקא ישלחנו ביד אחר, ולא שהכה"ג ישלחנו ע"י שני במקומו של ראשון, וצ"ב בטעמא.

ויל"ל בפשטות דהוא מדין "איש עתי", שיהא מזומן - מוכן לכך מאתמול (גמ' ורש"י יומא שם) שהזכירו הרמב"ם לעיק (פ"ג ה"ז): ואח"כ משלח את השעיר החי ביד איש המוכן להוליכו למדבר.

(וראה ההלכה הסמוכה (הכ"א) נטמא המשלח הרי זה נכנס למקדש ונוטלו ויוצא, ומפורש הוא בגמ' יומא שם נטמא משלחו נכנס טמא לעזרה ומשלחו, ופרש"י "שהכהן גדול מוסרו לו שם", רש"י רוצה לבאר דלמה יכנס הטמא בטומאתו למקדש ולא שהכה"ג יוצא לחוץ ומוסרו - או שימסרנו להמשלח בחוץ ע"י שלוחו של כה"ג כמותו - וע"ז מדיק רש"י שהכה"ג צריך למוסרו לו שם במקדש דוקא "כיון דכתיב יעמד חי לפני ה' לשלחו צריך שיהי' ביד איש עתי מלפני ה'" (תוס' בשיטמ"ק כריתות יד, א השמטות אות י"ב).

ורואים מזה עד כמה הקפידה תורה שיהי' איש עתי - עד שהתירה בשביל זה שהטמא יכנס למקדש בטומאתו, וכ"כ ב"פ ר' אליקים למסכת יומא "נכנס לעזרה כשהוא טמא, דהא אי אפשר באחר דבעינן מזומן לכך מבעוד יום".

ומזה יוצא להרמב"ם דאם חלה המשלח דהוא "איש עתי" "הרי זה משלחו ביד אחר" ולא שהכה"ג ישלחו ביד אחר דא"כ אינו איש עתי והתורה הקפידה על איש עתי דוקא, וע"כ איש עתי עושה שליח ושלוחו כמותו.

- אמנם פשוט דאם מת המשלח דהכה"ג משלחו כי כד שני אף שאינו "עתי" "דכי כתיב חוקה אדבריה שהכהן עושה בבגדי לבן

ולא על דברים הנעשים ע"י איש עת"ל (רש"י יומא סה, א ד"ה אלא מת) - וראה עדכ"ז בערוך השלחן העתיד הל' עבודת יוהכ"פ סי' קסד ס"ז -.

ולפי הנ"ל בשיטת הרמב"ם יתפרש הגמ' יומא (סז, ב) בפשטות, המשלח מטמא בגדים ואין השולח את המשלח מטמא בגדים, פרש"י "המלוים אותו מירושלים". ולפי הנ"ל י"ל שהכוונה מתי שחלה המשלח ושלחו ביד אחר, ורש"י שלא פי' כן אולי ס"ל דבחלה המשלח הכה"ג שולחו ביד אחר ולא השליח, והעיר כזה בס' שפת אמת שם, והעיר גם מפירושי הפני משה וקרנן העדה בירושלמי יומא (פ"ו ה"ג) ע"ד ב' פירושים אלו.

- וראה מראה הפנים שם ובשו"ת דבר אברהם ח"ב סי' ח' ענף ו, ז.

א.ב. חיימזאן
- תות"ל 770 -

ח ס י ד ו ת

ג. בלקו"ת דרושים לסוכות ושמ"ע (ע' 156) מביא שיש ב' מזבחות: "מזבח הפנימי" ו"מזבח החיצון", ובעבודת האדם ג"כ יש ב' בחי': "חיצוניות הלב", ופנימיות הלב". ומבאר שמזבח הפנימי קאי על דרגת אהבה רבה. וזהו משום שמזבח הפנימי ה' מהב וכידוע מעלת הזהב על הכסף ע"כ תוכן הענין.

ולכאורה צ"ל דהנה בד"כ כשמוזכר עה"פ "וכספם וזהבם אתם" שזה קאי על אהו"ר מכאור ש"כספם" זה "אהבה". וכמ"ש נכסוף נכספתי... ו"זהבם" זה יראה, וא"כ מדוע מכאור כאן שמזבח הזהב קאי על אהבה רבה, הרי זהב קאי על יראה?

ואפש"ל הביאור - דהנה זהב נעלה מכסף בגשמיות וזהו משום שנמשך מהרוחניות, וע"כ מה שנאמר "כספם וזהבם אתם" דכסף קאי על אהבה וזהב על יראה, המדובר הוא "באהבה עילאה" ו"יראה עילאה" וע"כ יראה עילאה שנעלה מאהבה עילאה נחשב לזהב שנעלה מהכסף.

ומה שבלקו"ת מביא שאהבה רבה נק' זהב - "מזבח הזהב" - זהו משום שלגבי הדרגות שלמטה מדרגת אהבה רבה (שהם - יראה תתאה ואהבה תתאה), הנה לגבי דרגות אלו "אהבה רבה" נק' "זהב", והדרגות שלמטה ממנה נק' "כסף", משא"כ לגבי הדרגה שלמעלה מאהבה רבה שהיא הדרגה דיראה עילאה, נחשבת האהבה רבה לכסף. והיראה עילאה לזהב.

שאו"ל משה אליטוב
- תות"ל 770 -

ש י ח ו ת

ד. כמה שנתבאר בהתוועדות דש"פ האזינו י"ג תשרי בפירש"י (האזינו לב, יג) ד"כל המקרא כתרגומו" דאין הכוונה לתרגום אונקלוס אלא לתירגום המלים גופא, יש להעיר ממ"ש בלקו"ש ח"י ע' 115 דדרכו של רש"י ברוב המקומות לכתוב רק "כתרגומו" מבלי להעתיק לשון התרגום, וסומך על הלומד לעיין בעצמו בפ' התרגום, ובהערה 4 שם מביא רש"י בתולדות כה, כט, "ויזד. ל' בישול כתרגומו" ושם בתרגום אונקלוס: "ובשיל יעקב" וראה גם שם בע' 74 שכ"כ. והמדובר בהתוועדות משמע שהוא באופן אחר מהנ"ל, כי לפי השיחה יוצא דכשומר "כתרגומו" סתם אין כוונתו לאונקלוס.

עוד יש להעיר מפרשתינו (לב, ז) בד"ה כשעירים "כתרגומו כרוחי מטרא" ומפ' ה' בד"ה שחת לו כתרגומו חבילו להון כו' ובפ' יז בד"ה לא אלה כתרגומו דלית בהון כו', ובפ' כו בד"ה אמרתי "ויש פותרים אותו כתרגומו יחול רוגזי כו'" ושם אח"כ ואונקלוס תרגם אחר לשון הברייתא, ובפ' לב בד"ה אשכלות "וכן תרגם אונקלוס ותשלמת כו'" ובפ' לג בד"ה חמת וכתרגומו הא כמרת כו'" ועוד, ואי נימא ד"כתרגומו" הכוונה לתרגום המלים גופא למה מביא לשון התרגום אונקלוס. ואולי הכוונה בהשיחה שכשומר "כתרגומו" אין זה שולל תרגום אונקלוס, אלא עיקר הכוונה הוא שתרגומו היינו פי' הפשוט של התיבות, וזה אפשר להיות גם בתרגום אונקלוס, אבל כשומר "תרגום אונקלוס" שם ניתוסף על תירגום הפשוט של התיבות.

עוד יש להעיר במ"ש בס' משכיל לדוד עה"פ ירכיבהו וז"ל: כל המקרא כתרגומו וכו', כלומר עיקר כללות המקרא כתרגומו שמדבר על ירושת הארץ, אבל פרטי דברי הפסוק אינו מכאר עכשיו כדרך התרגום אלא כדרך אחר והוא עפ"י הספרי כו' ולבסוף כתב ועוד יש לפ' ב' מקראות הללו אחר תרגום של אונקלוס כו' כלומר גם בכל פרטי הדברים, עכ"ל.

הרב יוסף גרינבוים
- ברוקלין נ.י. -

ח. בהתוועדות קודש דשבת פ' נצבים ש.ז. (עיין הנחה בלה"ק יח, כה ואילך) על הפסוק (ל, ג), "אם יהי' נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה' אלוקיך וגו'" נשאלה השאלה למה רש"י אינו מכאר איך שייך הענין דישראל בשמים שע"ז צריכים לומר משם

יקבצך וגו' ? ולאחרי כל השקו"ט שם נתבאר שהפירוש בהתיבה שמים אין הכוונה כל פעם לשמים ממש אלא הכוונה הוא למרחק מאד גבוה מן הארץ, ולדוגמא: הבן חמש למקרא למד כמה פעמים כפ' בראשית אודות העופות שכרא הקב"ה בעולח וכמה פעמים כשמדובר אודותם כתוב "עוף השמים", וכי עוף מרחף בשמיים? אלא וודאי הכוונה הוא שכיון שמרחף במקום גבוה מאד מן הארץ לכן נקרא פורח בשמים, כי הפירוש בתיבת "שמים" אינו לשמים ממש אלא למקום גבוה מן הארץ.

ומביא שם הוכחה לזה (בהשיחה) מהפסוק "כי שאל נא גו' למן היום אשר ברא אלוקים אדם על הארץ ולמקצה השמים גו'" ומפרש שם רש"י "מלמד על הומתו של אדם שהיתה מן הארץ עד לשמים" ולכאורה הרי זה מוזר מאד לומר שכן ה' קומתו של אדם מן הארץ עד לשמים, שהרי המרחק שמן הארץ לשמים הוא מהלך ת"ק שנה ואיך אפשר לומר שבין כל הברואים וכו' ה' מסתובב איש כזה שקומתו ה' מהלך ת"ק שנה (דאפי' להפירושים של המדרשם שקומתו ה' מאה אמה וכו' הרי זה גס מוזר לומר כך, וכ"ש לפירוש רש"י שצריך להיות מובן לכן חמש למקרא). אלא וודאי שבהכרח לומר שהכוונה בפירוש רש"י שקומתו של אדם ה' "מן הארץ עד לשמים" אין הכוונה לשמים ממש, כי אם למקום גבוה ביותר מן הארץ, וכפי שמצינו בנוגע למ"ת על הר סיני שגובהו ה' מאד נמוך משאר ההרים אעפ"כ אמר הקב"ה ש "מן השמים דברתי עמכם".

(וכן מצינו בנוגע לדור ההפלגה שאמרו "נבנה מגדל... וראשי בשמים" ששם הפירוש הוא ג"כ כך שהם רצו לבנות מגדל להגיע עד לשמים - היינו מקום גבוה מן הארץ - ולא לשמים ממש שהרי דבר כזה אינו מובן כלל לכן חמש למקרא כמוכח בפשטות. רק בנוגע להמרגלים שם צריך רש"י לפרש שדברו הכתובים לשון הבאי אפילו בנוגע לשמים שפירושו הוא מרחק גבוה מן הארץ, כיון דאם לא דברו הכתובים לשון הבאי ה' צריך כלכ ויהושע להכחיש דבריהם וכו' ולומר שאינו אמת).

ולא זכיתי להבין שהרי רש"י בעצמו ממשיך שם "וגם שאל לכל הברואים אשר מקצה אל קצה זהו פשוט) ומדרשו מלמד על קומתו של אדם שהיתה מן הארץ עד השמים והוא השיעור עצמו אשר מקצה אל קצה", היינו שרש"י בעצמו כותב שהשיעור של קומתו של אדם הוא אותו שיעור אשר מקצה השמים עד קצה השני של השמים (ממזרח למערב), (שכפשוטו רוצה רש"י להסביר איך לומדים מזה דכתיב "כי שאל נא לכל הברואים... ולמקצה השמים עד קצה השמים גו'" ששיעור קומתו של אדם ה' מן הארץ עד

לשמים שע"ז כותב שאותו שיעור שבין מזרח למערב הוא כדיוק אותו שיעור של קומתו של אדם שהוא מארץ עד לשמים), ואם (לפי הביאור בהשיחה) כוונתו של רש"י הוא שקומתו של אדם הוא רק עד למקום גבוה מן הארץ הרי אין זה אותו שיעור מרחק מקצה (מזרח) למקצה (מערב) כמובן בפשטות. וא"כ איך יכולים לפרש בכוונת רש"י שקומתו של אדם ה' רק למרחק גבוה מן הארץ, הא רש"י בעצמו כותב "והוא השיעור עצמו אשר מקצה אל קצה" היינו שהשיעור של קומתו של אדם הוא הארץ עד לשמים כפשוטו (שהוא אותו שיעור אשר מקצה (מזרח) לקצה (מערב), ולכן אפשר ללמוד מפסוק זה שיעור קומתו של אדם) שהוא מהלך ת"ק שנה?

ואע"פ שאין זו סתירה לעצם הביאור שם בהשיחה שפירוש תיבת "שמים" הוא רק למקום גבוה מן הארץ, (ובפרט שהוא "פירוש המדרש") אבל אעפ"כ איך יכולים להביא מפירוש רש"י זה הוכחה שפירוש תיבת "שמים" הוא רק מקום גבוה מן הארץ? וגם (ועיקר) איך אפשר לומר כפירוש רש"י שקומתו של אדם היא רק למקום גבוה מן הארץ (ולא לשמים כפשוטו) כשרש"י בעצמו כותב שה' אותו שיעור של מקצה השמים עד קצה השמים (ממזרח למערב)?

וגם לכאורה הפירוש של התיבה "קצה" הוא "סוף", ואם אומרים התיבה קצה הפירוש הוא לכאורה קצה היינו סוף הענין שמדובר אודותו. אבל בנוגע למה שכתוב "אם יהי' נדחך בקצה השמים וגו'" בזה יש לומר שהכוונה הוא לקצה (היינו מזרח מערב וכו') לאותו מקום (היינו מקום גבוה מן הארץ לפי הביאור בהשיחה). היינו שלפי הביאור בהשיחה צריכים לומר שהכוונה בכתוב "אם יהי' נדחך בקצה השמים וגו'" הכוונה הוא למזרח מערב וכו', ולכן אין זה סתירה בנוגע להמדובר בהשיחה. (ולזה יש גם להעיר (להמתיק השיחה) שרש"י משנה מלשון הכתוב "ולמקצה השמים עד קצה השמים" וכותב (בנוגע לקומתו של אדם הראשון) "מלמד על קומתו של אדם שהיתה מן הארץ עד השמים" ואינו כותב "מקצה הארץ עד קצה השמים", היינו כיון שרש"י רומז לומר שבנוגע לקומתו של אדם אינו מקצה וכו' (כפי הפירוש וגם שאל וגו') אלא כפי הביאור שם בהשיחה עד למקום גבוה מן הארץ).

(ואולי אפשר לדחוק ולפרש לתווך השיחה שם (בדוחק גדול) כדלקמן: לשונו של רש"י הוא "וגם שאל לכל הברואים אשר מקצה אל קצה זהו פשוטו ומדרשו מלמד על קומתו של אדם שהיתה מן הארץ עד השמים והוא השיעור עצמו אשר מקצה אל קצה" שבפשטות מהתיבה "ומדרשו" עד סוף פירוש רש"י הוא ענין והמשך אחד (היינו שרש"י רוצה לומר שאותו שיעור שה' אדם מארץ עד

לשמים הוא אותו המרחק שבין מזרח למערב (מקצה אל קצה) אבל יכולים (בדוחק גדול) לפרש שמתחלת פירוש רש"י עד "ומדרשו" הוא המשך אחד, ומהתיבה "ומדרשו" (ורק) עד להתיבה "השמים" הוא מאמר המוסגר פירוש המדרש ומשם עד סוף פירוש רש"י חוזר על פירוש הפשוט, היינו (ששאל לכל הכרואים) מקצה אל קצה שהוא ממזרח למערב הוא אותו שיעור של מארץ עד לשמים. היינו שהפירוש בהתיבות שבסוף פירוש רש"י "מקצה אל קצה" יכולים לפרש בשני אופנים א) ממזרח למערב (שהוא לפי פירוש הפשוט שמהתיבה "ומדרשו" עד סופו הוא ענין אחד שאז הפירוש הוא שכסם שקומתו של אדם משמים לארץ כך שיעורו ("מקצה אל קצה") ממזרח למערב). ב) הפירוש של התיבות "מקצה אל קצה" הוא מארץ לשמים ועפ"י אופן הב' שהפירוש הוא "מהארץ לשמים" ולומדים שרש"י חוזר על פירושו הפשוט מתווך שם כשיחה שקומתו של אדם הוא רק מרחק גבוה מהארץ (ופירוש רש"י הולך על פירוש הפשוט) ושיעור קומתו של אדם אינו אותו שיעור של ממזרח למערב.

אבל פשוט הוא שזהו דוחק גדול וכו' שהרי נוסף לזה שמפשוט הלשון משמע שהוא המשך אחד (דאל"כ הי' צריך רש"י לכתבו עפ"י הסדר) הרי נוסף לזה מובן שרש"י אינו כותב סתם שהמרחק מהארץ עד לשמים הוא אותו שיעור שממזרח למערב (שהרי בפסוק כתוב רק "מקצה השמים עד קצה השמים", ולמה לרש"י לומר סתם שהוא אותו שיעור שמארץ עד לשמים) אלא שרש"י רוצה להסביר איך לומדים מ"מקצה השמים עד קצה השמים" שהוא קומתו של אדם, שע"ז כותב שאותו שיעור אשר מקצה השמים עד קצה השני (ממזרח למערב) הוא אותו שיעור של קומת אדם (מארץ עד לשמים) ולכאורה צ"ע (איך אפשר לומר ככוונת רש"י שקומת אדם הי' רק עד למקום גבוה מן הארץ, ואיך אפשר להביא מפירוש רש"י זה ראיה שתיכת שמים הוא רק עד למקום גבוה?).

יצחק הומינר
- תלמיד בישיבה -

7. לפני כמה וכמה חדשים ראיתי בא' מקובצי הערות וביאורים שאחד עמד על הציונים שבהכרעה דערב יוהכ"פ אשתקד הערה 76 בהמעלה של פורים לגבי יוהכ"פ (כי בפורים נעשים העניינים ע"י אכו"ש ולא על ידי עינוי) שצוין שם: תו"א מג"א צה, סע"ד ואילך. שם צט, ד ואילך. הוספות קכא, א-ב. אוה"ת מג"א ע' ב'שי"ז-ח. ביאורו"ז להצ"צ בשלח ע' רל רלז. ועוד.

ושאל הנ"ל שלכאורה בתו"א מג"א צט, ד ואילך וכן בהוספות - לא מכואר שום מעלה בפורים לגבי יוהכ"פ.

ואדרבה, בהמשך המאמר שם (ק, ב) מפורש דזה שבפורים אין איסור מלאכה וביוהכ"פ יש איסור מלאכה הוא מעלה ביוהכ"פ לגבי פורים.

כמו"כ יש לעיין הכוונה בהציון לביאורו"ז להצ"צ דלכאורה לא קאי שם במעלת יוהכ"פ על פורים כ"א רק בנוגע ההמשכה דיוהכ"פ וז"ל שם: ובתו"א גבי פורים... ביאר שגם יוהכ"פ הוא הארת יסוד אבא בנוק' והרי ביוהכ"פ הוא בחי' עליות בעתיק אלא צ"ל שהוא ע"ד מש"כ כד עתיקא כו'.

והראני אחד העתק מענה כ"ק אדמו"ר שליט"א שקיבל בענין זה: על שאלה הא' (אודות הציון לתו"א צד, א ואילך) ענה כ"ק אדמו"ר שליט"א: ה"ז מוכרח להבנת הענין. ועל הציון לביאורו"ז ענה כ"ק אדמו"ר שליט"א: שם מפורש התירוץ להקלאץ קושיא שבענין. עכלה"ק.

ומזה ניתן להבין עד כמה יש להתעמק בציוני כ"ק אדמו"ר שליט"א, שלא תמיד הם מ"מ "פשוטים" כ"א שעל ידי העיון במקומות הללו ניתוסף בהבנת כללות הענין. וק"ל.

הרב שמואל גבריאל גאלדמאן
- ברוקלין נ.י. -

ז. בענין מה שנתכאר בההתוועדות דש"פ נצכים ש.ז. אודות דור ההפלגה שנתכוונו לכנות מגדל שיתנשא לגובה רב מן הארץ ולא לשמים ממש. שמעתי שואלים דאיך שייך בזה לומר שחשבו לעשות עמו מלחמה, כיון שאין זה בשמים ממש?

יש להעיר במ"ש בס' הכתב והקבלה (נח יא, ד) עה"פ וראשו בשמים וז"ל: ראש הצורה ההיא יהא נטוי למע' נגד שמים, וטעמו ירים הנהגתו נגד הנהגה השמימית, וכזה לא יהיו עוד יושבי תבל נכנעים תחת הנהגה הטבעית המוטבעת בצבא השמים ממעל, כי הנהגתו ית' בעולם התחתון הוא כאמצע צבאי השמים וחייליהן כפי מה שהשפיע להם טבע מסודר לחייב באלה התחתונים מה שיורו צבאי השמים במצביהם ובתנועותיהם כו' ואות ב' בשמים כמו אם הסיתך כי כלומר נגדי, וילחם בישראל נגד ישראל, וכן בשמים נגד השמים, כלומר נגד הנהגה הטבעית המסודרת בשמים עכ"ל, הרי דגם לדבריו לא נחכוונו לשמים ממש, ומ"מ ה'י זה מלחמה עם ה' כמו שמכאר שם אח"כ עיי"ש.

אחד התלמידים

ש ו נ ו ת

ח. מבואר בכ"מ (ראה ד"ה כי תצא תשמ"ה - ס' המאמרים תשמ"ה

ע' רנו, ובכ"מ) מכתבי האריז"ל (ל"ת פ' תצא) דמ"ש "ובכתה גו' ירח ימים" קאי על עבודת התשובה דחודש אלול.

ולמעיר:

א) עד"ז איתא בזהר חדש תצא נח, סע"ד: "ובכתה את אבי' ואת אמה ירח ימים - דא היא ירחא דאלול". ואולי ההוספה בכתהאריז"ל הוא דזהו"ע עבודת התשובה.

ב) בלקו"ת (תצא לז, ד) ובסה"מ תקס"ה ע' תתמ ואילך ד"ובכתה גו' ירח ימים" קאי על חודש תשרי.

ג) באוה"ת נ"ך כרך א ס"ע תסז: "ועמ"ש בד"ה כי תצא כו' גבי ובכתה כו' ירח ימים הוא ר"ח אלול".

ובאוה"ת שם כרך ב': "וע' עוד סד"ה כי תצא דרוש השני בענין ובכתה את אבי' ואת אמה ירח ימים, דקאי על ר"ח אלול כו'".

ובהערות כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כנראה צ"ל חדש אלול. - עיי"ש בלקו"ת. וצע"ק".

ובאוה"ת דברים (כרך ו') ע' ב'שנז: "וזתו אחר ירח ימים דר"ח אלול".

וע"פ הערה הנ"ל צ"ל דכ"ג מקומות הנ"ל צריך להיות: חדש אלול ורא' ר"ח אלול.

ויל"ע בעוד מקומות, ועוד חזון למועד.

א' מאנ"ש

- ברוקלין נ.י. -

ט. כסה"מ תרס"ג - תרס"ד שי"ל ז"ע נדפס (בע' רנא ואילך) רשימה ד"ה "להבין הקושיא הידוע אם תורת הבעש"ט אמת... למה לא נתגלה בימים הקדמונים כו'".

ובכותרת להנ"ל: מאמר אדמו"ר מליובאוויץ לפני יחידי סגולה י"ט כסלו תרס"ג, הנחה.

ולפלא שלא העירו המו"ל שישנו שקו"ט אם המאמר הוא לאדמו"ר מהורש"ב, וכדלקמן:

קטע ממאמר זה מובא בלקו"ש ח"ב ע' 516 (ובכ"מ) וכ' שם: נמצא בכת"י דא"ח ישן - לא נודע למי, ובשיחת ח"י אלול ה'שי"ת שספק אם המאמר הוא מרבי או מחסיד.

וראה גם מגדל עז (כפ"ח תש"מ) ע' שנו שמביא מכת"י ש"דברים אלו יש אומרים שהוא מכ"ק אדמו"ר הגאון האלקי הרשב"ב נבג"מ זי"ע אבל אינו ברור ולא יש ע"ז ראי' כו'".

ובכת"י אחר שמאמר הנ"ל "נמצא בין כתבי אדמו"ר מהורש"ב (?) שליט"א תרס"ה, מרבינו הק' בעל צ"צ נ"ע וההסופה היא מאדמו"ר מש"ב שליט"א".

והיינו שרק מאמצע מאמר הנ"ל שנרפס בתרס"ג הוא מאדמו"ר מהורש"ב, והוא בסוף עמוד רנב ואילך ("אך עתה יש להבין").

ואחרי כל השקו"ט לא העירו ע"ז כלום.

א' מאנ"ש

- ברוקלין נ.י. -

ל. בפסוקים שלפני התקיעות, בפסוק "טוב טעם ודעת למדני כל במצותיך האמנת" מובא במחזור "האמנת" (בפתח מתחת ל-מ') משא"כ בתהלים קי"ט פסוק ס"ו כתיב: "האמנת" (בקמץ מתחת ל-מ').

וצ"ב בנוגע למעשה - עקימת שפתיו היו מעשה - איך צ"ל בתהלים.

* * *

ישנו פתגם אדמוה"ז על מארז"ל "הבא לטהר מסייעים לו". ומדייק בזה אדמוה"ז דהבא לטהר פירושו כאשר א' בא לטהר את הזולת אזי מסייעים לו.

ולהעיר שכן היא הגירסא ביומא ל"ח, ב. ע"ז נ"ה, א. מנחות כ"ט, ב.

אך בגמ' בשבת ק"ד, א. הגירסא הבא ליטהר ביו"ד, משמע ליטהר את עצמו.

ויש לעיין בנוסחאות העתיקות בגמ' שבת דמכיון שבג' מקומות כתוב הלשון לטהר, ספק גדול אם מ"ש ליטהר בגמ' שבת הוא מדויק.

הת' שאול משה אליטוב

- תות"ל 770 -

לא. בקונט' התפעלות (ווארשא תרל"ו יג, ב) מכיא: משא"כ אוה"ע דלגרמלי כלבד עבדין מצד שורש נפשם מבחי' נוג"ה מלבד חסידי אוה"ע.

ולהעיר שבדפוס ווארשא תרכ"ח (צילום נ.י. ? מט, א) הלשון: משא"כ עובדי כוכבים דלגרמיהו לבד עבדין מצד שרש נפשם מבחי' גקה"ט מלבד חסידי אומות הקדמונים וכה"ג.

* * *

בגליון ראה (רח"ץ) כתב הרב לייזערסאן שלשה מקורות

לדברי הרמב"ם. ולהעיר שכבר נדפסו מקורות אלו בהערות של הרב ליינער בקובצי תלפיות משנת תשי"ז (קובצים הנ"ל אינם תח"י לציון בדיוק) רק ששם באים בין שאר הערות שעל הזהר. (וכמדומה ששם מציין שכבר הדפיסם בקובץ הפרדס משנת תש"ד).

* * *

בספר המאמרים תקס"ב ח"א ע' קפה ד"ה דבר... ושכתה מביא: רבה דעסיק בתורה לחוד חי מ' שנין כו' (ובנוסח אחר שם בכרך ב' מפורש יותר - אבל בהשמטת השם - דעסיק בתורה לחוד חי מ' שנין דעסיק בג"ה חי' שתין שנין) וכגוכי"ק אדהצ"צ מציין שם מ"ק כ"ח, א.

ולכאורה כוונתו הק' שע"פ המובא כמועד קטן חי מ' שנין צריך לגרוס כן גם ביבמות (קה, א. ושי"נ) ששם מובא מאמר חז"ל דעסיק בתורה ... בגמ"ח.

ולהעיר מהנדפס לאחרונה ספר המאמרים תרס"ב ע' רצז ד"ה ושכתה (אבל הוא מאמר אחר מהנדפס בתקס"ב) ושם: רבא. (דרך אגב: שם ע' ש' מביא: וז"ש החלומות שוא ידברו שהם מילין דכדיבין. בזכרי' י' ב, הלשון וחלומות השוא. אבל כלשון המאמר הובא בזח"ג רלד, ב. ותיבת דכדיבין בהוצאות שלפנ"ז (בקופיר) נדפס דכדיבין. שם ע' דש מביא: שנקראת ארץ חפץ יחפצו בה. יש לעיין האם זה לשון רז"ל וכו').

* * *

בספר המאמרים תקס"ז ע' רנו הובא "והוא המ"ש שהי' לו קודם התפלה" ועל תיבת המ"ש מציין בהערה כ"ה בכת"י. לכאורה פיענוחו המרה שחורה.

* * *

בחתם סופר עה"ת (יתרו כ, יד) עה"פ אשר לרעך מביא: "אותיות של עשרת הדברות המה כמנין כתר כמנין תרי"ג מצות ושבע מצות דרבנן כן הובא בספר עיר דוד בשם הקדמת הסמ"ג (ע"ש המצות ואיך מזדום)". ולפי המובא בלקו"ש שופטים ש.ז. צ"ל שגם החתם סופר לא הרגיש שזהו העתקה מספר אחר וליתא בהקדמת הסמ"ג.

* * *

אף שלע"ע אין ידוע (עכ"פ לכותב הטוהים) איך ערך כ"ק אדהצ"צ את ה(תורה אור זה) לקוטי תורה, אבל מה שנראה בכמה מקומות הוא, שלקח מאמר (הנחה) ומלכד ההגהות והערות וכו' עשה כמה שינויים בגוף המאמר (השמיט כמה תיבות, הוסיף כמה תיבות וכו' עד שפעמים בהשקפה ראשונה נראה כמאמר אחר)

מאיזה טעם באו השינויים לע"ע לא נתברר (אם הוא מצד שמצא הנחה אחרת וכו'). אבל ממה שרואים שבאים כמה תיבות ביחד בריבוי מקומות, והם אותם התיבות שבהנחה (ומכיון שאין שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד) מוכח שהשתמש בהנחה זו ושינה בה כנ"ל.

וכ"ה בהנוגע לד"ה כי כארץ שנדפס בלקו"ת נצבים נ, בהמצוין במראי מקומות לשם שהנחת כ"ק אדה"א הוא בסה"מ תקס"ו ע' שמו (אלא שלא נסמן שם - וכנראה בכוונה - שזהו הנדפס כאן) ושם בלקו"ת נ, סע"ד מבאר וכגנה זרועי' תצמיח שזרועי' לשון רבים שתי זריעות גוף המצוה וכוונת המצוה וממשיך פי' כארץ תוציא צמחה היינו מדריגה ג' הצמיחה בלא זריעה כלל ואח"כ מבאר זה בעבודה עיי"ש.

ולכאורה מדריגה הג' זהו ענין הספיחים וכן הובא בסה"מ תקס"ו שם, אלא שזהו מהתיבות (הענינים) שהשמיטם כ"ק אדה"צ. ולהעיר שגם במפתח ענינים שבלקו"ת לא הובא זה בערך ספיחים.

* * *

כ"ק אדמו"ר הצ"צ נכנס לחדר בי"א תשרי תקנ"ג (ספר השיחות ה'ת"ש ע' 67) ולא נכנס לחדר לפנ"ז בער"ה (ראה ספר השיחות שם ע' 40) או בצום גדלי' (שהי' אז מאמר דא"ח-ראה ס' מאמרים הקצרים ע' תקכ) אולי מפני שרצה לעשות סעודה וכו'.

ולהעיר אשר אמו של כ"ק אדמו"ר הצ"צ הרכנית דבורה לא נולדה בשנת תקכ"ז [והרכנית פריידא נולדה בשנת תקכ"ד כשלש או ארבע שנים אחרי החתונה] ע"פ רשימת כ"ק אדמו"ר (מהוריי"ץ) נ"ע. ומ"כ בלאזנאז כמובן מספר השיחות שם. ומפורש יותר בלקוטי דיבורים כרך ג' ע' תלח. ועוד.

* * *

בכ"מ בדא"ח א"י ששמע הוא לשון הבנה ובשערי תשובה ח"ב מו, ג כותב: "כמו דבר כי שומע עבדך כלומר מבין כדפרש"י שם". ולע"ע לא מצאתי שם.

* * *

מובא בכ"מ שישראל הוא ר"ת ס"ר אותיות לתורה. וכן מובא שהיו ס"ר בעת קבלת התורה, וכן אלו ה' חסר אחד. ועד"ז ס"ר דיעות במ"ה, וכן מובא שיש ס"ר פירושים בפרד"ס. ועוד. ולכא"ל המובא עוד מספרים בקשר לס"ר יש לזה שייכות להנ"ל.

ויש לעיין שמספר הזה הוא חוץ מלויים ומשה (ואהרן)

וא"כ אין להם אות בהורה, וכמדומה ששקו"ט בזה אלא שנעלם ממני מקומו). וכן יש לעיין אם המספר ס"ר הוא בדוקא, או נקטו סכום הכללי והלויים בכלל. ולדוגמא בגמ' כתובות יז, סע"א נטילתה כנתינתה מה נתינתה בס"ר אף נטילתה בס"ר. ולהעיר מסוטה לז, ב (שמשמע שהוא כדיוק) שבענין הערבות ששם מונים הס"ר 3,550 שניתוספו אח"כ. ובעיון יעקב לסוטה שם מקשה מהלויים (וע"ש, ולא זכיתי להבין דבריו).

* * *

בעין יעקב עבודה זרה הובא ת"ר אם בחוקותי תלכו אין אם אלא וכו'. ובעיון יעקב שם מעתיק בכותרת אם בחוקותי תלכו וממשיך בש"ס דילן לא גרסינן כרייתא זו אכן כילקוט וכו' ע"ש.

ולהעיר שכרייתא זו הובאה במס' ע"ז בש"ס שראיתי (צילום דפוס ראם) ה, סע"א אלא שהפסקאות הם כסדר אחר מהמובא בגמ'. ויש לעיין איזה דפוס נזדמנה להגאון הנ"ל.

* * *

בשערי תשובה ח"ב ט, ב הובא: עיקר מצות התפלה בכל עת צרה כמ"ש הרמב"ם וכ"ה בס' מאמרי אדה"א ע"ס ויקרא ע' צב "שאיו חובה ומצוה כתפלה בביהמ"ק רק בעת צרה לבד (כמ"ש ברמב"ם)". וע"ש בהערות המו"ל אבל לא העלה ארוכה.

ולפום ריהטה ה' אפ"ל (תירוץ הידוע) שטעות סופר קל יש כאן ובמקום הרמב"ם צ"ל הרמב"ן (שהובא בדרמ"צ כמצויין בס' מאמרי אדה"א שם). אבל כמה שיחות מביא זה כ"ק אדמו"ר שליט"א בשם הרמב"ם.

* * *

בדרך חיים ע' 98 כותב: "נק' זרע בתמה והוא הנצוצות ונשמות גבוהות שנפלו מעולם התהו שנק' גבורים כו' (וכנשמות הגרים כשמעי' ואכטליון ואונקלום ור"ע ור"מ כו') שהן למעלה מנשמות דתיקון והוא אשר אנו רואים נשמות רכות שטבעם בקדושה האלקי בבחי' גבורות עליונות דקדושה שלבו קשה כארז בקדושה בלב הארי ממש והוא אשר יש בכחם להפוך חשוכא לנהורא ומרירו למיתקא כו' הרכה ליתר מצדיקים ששרשם בבחי' התיקון אע"פ שבחכמה אתברירו דוקא דמ"ה מברר לב"ן כידוע אבל אלו הנשמות מצד שרשם בגבורו' עליונו' דתהו הרי ע"י נמתקו הדינין וגבורות קשות דמרירו למיתקא בשרשם בגבורות דקדושה דתהו שלמעלה מהתיקון ואין מיתוק הדין אלא בשרשו ולזאת ידרו ונפלו למטה כדי שיעלו לגבורו' קשות ולשרשם בגבורות דתהו וגבורתם הללו המה המעוררים תשובה לכל

אשר נפל בשאול תחתית כמו הב"ק שמכריז בכל יום שביכולתו מצד גבורתו להעיר גם מי שכבר נשקע למטה כו' כך יש נצוצות ונשמות צדיקים שנק' גבורי כח מגבורות דקדושה דבחי' התהו שלזה יש ביכולתם להעלות כל נשמות שנשקעו ברע דנגה ולא יש כח זה ביד זולתם שהרי יש כמה צדיקים שאין עבודת צדקתם רק לעצמם ולא יתעוררו בתשובה לשום אדם כו'...". עכ"ל.

ולהעיר מחלום כ"ק אדה"א... שכ"ק אדה"ז עשה בעלי תשובה. ועיין שיחת ח"י אלול ש.ז.

* * *

בספר השיחות ה'ת"ש כותב כ"ק אדמו"ר שליט"א: בנו הבכור של הצ"צ תקס"ד... שיחת חגה"פ ה'תש"ג אות סב. (ושם שכ"ק אדה"ז למד עם הרב"ש טעמי הנגינה בהיותו בן ז' ובלקו"ד ע' 198 שלמד עמו בהיותו בן ח) - ולהעיר מסה"מ תקס"ד ע' שמג שחתונת כ"ק אדה"צ הי' בשנת תקס"ד. ובגליון שלפנ"ז מביא שנו"ל בשנת תקס"ו (אבל מ"ש שכן נדפס בסה"מ תקס"ו לע"ע לא מצאתי זה שם).

הרב שמואל דוד ח. הכהן
- ברוקלין נ.י. -

יב. במחזור החדש שיו"ל ע"י הוצ' קה"ת אה"ק ת"ו - כפר חב"ד שנת תשמ"ה. יש להעיר שבאבינו מלכינו דתפלת מנחה של יום הכיפורים נדפס "אבינו מלכנו חתמנו בספר חיים טובים וכו', עד א"מ חתמנו בספר סליחה ומחילה.

והוא טעות גמור וצ"ל כתבנו. והידועות אין צריכים ראי', שחתמנו אומרים רק בתפילת נעילה ולא בשאר תפילות יוהכ"פ. ואכן בשאר הדפוסים הקודמים בכולם נדפס כתבנו. (ועיין בלוח דכולל חב"ד לשנת תשמ"ו שחתמנו אומרים אך ורק בתפילת נעילה).

מנחם מענדל נ.
ישיבת אור אלחנן חב"ד
- ל.א. קאליפורני -

לזכות

כ"ק אדמו"ר שליט"א

והרבנית שתליט"א